

ишлаб чиқарадиган бўлса, 1943 йилда бунга қўшимча равишда 4 хил саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариладиган бўлди.

Уруш йилларида Сурхон воҳаси аҳолисининг хизмат кўрсатадиган майда корхоналарининг сони анчагина ортиб борди. Масалан, Шеробод туманида 1941 йилда 34 та тегирмон, 15 та мойжувоз ишлаб турган бўлса, 1945 йилга келиб тумандаги тегирмонлар сони 40 тага, мойжувозлар сони эса 28 тага етди [11:14]. Вилоят саноат ишчиларининг мардонавор меҳнатлари эвазига саноат маҳсулотлари ишлаб чиқаришнинг ўсиши йилига 20 фоиздан ошиб кетди.

Умуман олганда, вилоят саноатчилари ҳам ўша суронли йилларда фидокорона меҳнат қилиб, халқ хўжалигини ривожлантириб ва фашизм устидан

қозонилган ғалабага ўзларининг муносиб ҳиссаларини қўшдилар. Саноатчилардан 7560 нафари собик СССРнинг “Шавкатли меҳнати учун” медали билан мукофотландилар [10:6].

Хулоса шуки, халқ-хўжалигининг фронт манфаатларига сафарбар этилиши, воҳа аҳлининг меҳнат-севарлиги, фронт ортини мустаҳкамлашдаги меҳнат жасоратлари ҳамда оташин қақирқлари ғалбанинг таъминланишига катта ҳисса қўша олди. Халқимизнинг шижоатли меҳнати, душманга бўлган чексиз нафрати каби жиҳатлар уруш йилларида халқ хўжалигида қўлга киритган ютуқлар ва фашизм устидан қозонилган ғалабанинг асоси бўлиб хизмат қилди.

#### Адабиётлар

1. Шавкат Мирзиёевнинг 9 май муносабати билан сўзлаган нутқи. / Халқ сўзи, 2018 йил 9 май.
2. Илғор Сурхон учун. / 1943 йил 1 январь.
3. Илғор Сурхон учун. / 1943 йил 10 февраль.
4. Илғор Сурхон учун. / 1944 йил 8 март.
5. Қобилов Э. Сурхондарё саноатининг илк одимлари. –Термиз: “Сурхон”, 1993.
6. Турсунов С. ва бошқалар. Хотира-барҳаёт, кадр-мангу. –Тошкент: “Фан”, 2010.
7. Турсунов С. ва бошқалар. Сурхондарё тарих кўзгусида. –Тошкент: “Шарқ”, 1991.
8. Ленинская знамя. / 1944 йил 11 февраль.
9. Ўзбекистонда ижтимоий фанлар. // 1985 йил 5-сон, 19-бет.
10. Сурхондарё вилоят давлат ҳужжат архиви. 45-фонд, 1-ёзув, 48-иш, 6-бет.
11. Шеробод тумани Давлат ҳужжат архиви. 46-фонд, 1-ёзув, 26-иш, 14-бет.

#### РЕЗЮМЕ

Мақолада Сурхондарё вилояти саноатининг иккинчи жаҳон уруши манфаатларига мослаштирилиши, халқ хўжалигининг фронтга сафарбар этилиши ва ишчи-ҳодимларнинг фаолияти архив манбалари асосида баён қилинган.

#### РЕЗЮМЕ

В статье говорится об адаптации промышленности Сурхандарьинской области к интересам Второй мировой войны, мобилизации народного хозяйства в интересах фронта и архивных источниках о деятельности рабочих и служащих.

#### SUMMARY

The article deals with the issues of adaptation of the industry of the Surkhandarya region to the interests of World War II, the mobilization of the national economy in the interests of the front and archival sources about the activities of workers and employees.

### ИСЛАМ ДИНИНИНГ ЖАМИЙЕТИМИЗ ТУРМУСЫНДАҒЫ АҲМИЙЕТИ

Т.Упаев – магистрант

Ўзбекистон аминдаги Нокис мамлекетлик педагогикалик институты

**Таянч сўзлар:** дин, маънавий олам, қадрият, ислом дини, меҳр оқибат, маърифат, фалсафа, жамият, омиллар.

**Ключевые слова:** религия, духовный мир, ценности, религия ислам, милосердие, просвещение, философия, общество, факторы.

**Key words:** religion, spiritual world, values, religion Islam, mercy, enlightenment, philosophy, society, factors.

Дин эзелден инсан руўхый дуньясының ажыралмас бөлеги сыпатында адамзаттың жоқары идеялары, ҳақ хәм ҳақыйқат, инсан хәм әдалат ҳаққындағы арыз-эрманларын өзінде жәмлеген, оларды турақлы қағыйдалар түрінде бекемлеп қиятырған идея хәм көзқараслардың тутас бир системасы екенлиги бәрше-мизге жақсы мәлим. Көп әсирлер даўамында халқымыз қалбинен терең орын алып, өмирдің мазмунын аңлаў, миллий мәдениетимиз хәм турмыс қалпимизди, қадриятларымыз, үрп-әдет хәм дәстүрлеримизди сөнбейтуғын етип сақлаўда муқаддес динимиз болып есапланады. Ислам дининде инсаныйлық, меҳир-ақибет, ҳадаллық, жақсылық, мийрим-шәпәт сыяқлы халқымызға тән болған пазыйлетлер, мине, усы негизде та-мыр жаяды хәм раўажланады [1:36].

Исламға шекемги барлық динлер бир қәўимге бир миллетке яки белгили бир территорияға тийисли болса, Ислам Аллаҳ таала тәрепинен жер жүзиндеги барлық адамзатқа жиберилген ақырғы дин болып табылады. Бүгінги күнде 172 мәмлекеттиң 1,3 миллиард халқы ислам динине исенеди.

Тийкарығы нызамымыз болған конституциямызда ҳўждан еркинлиги кепиллестирилген болып, демек, динимизде де инсанды мәжбүрлеў жок, тек оған шақырылады.

Бүгінги күнде 1300 жыл даўамында ата-бабаларымыз исенип келген ислам динине мүнәсибет те түптен өзгере баслады, десек асыра айтқан болмаймыз. Себеби, бурынғы аўқам дәўиринде пүткил республикамыз бойлап 80ге жақын мешит хызмет көрсеткен болса, ҳәзирге дәўирге келип, мыңлап жаңа мешитлер хәм медреселер иске түсти. Бурын бир ғана Бухарада киши

бир медресе жүдә тар көлемде диний билим берип келген болса, бүгінги күнде дерлик барлық ўәлаятларда медреселер ашылды. Мәселен: Имам Бухарий мақбара комплексиниң қурылыўы, Баҳаўаддин Нақшбандий мешит мақбарасының жаңадан исленип абат етилиўи, Имам Матурудий, Бурхониддин Марғинович сыяқлы уллы тулғаларды үйрениў ислериниң жолға қойылыўы да булардың барлығы ҳүкиметимиз тәрепинен динимизге қаратылған итибар хәм бул динди ағартыўшылық, руўхый қадрият дәрежесине көтерип, дуньяға танытқан уллы бабаларымызға болған жоқары ҳүрметтиң айқын көриниси.

Хәш бир философия, идея яки идеялогия адамлардың кеўлиндеги қудайдың орнына оған тең келетуғын ҳақыйқатты бере алмайды. Хәтте, ең әдил нызамларда да инсан кеўлиндеги қудайға болған талапты қанаатландыра алмайды. Дин – бул исеним. Демек, исенимсиз руўхый хакқында сөйләў қыйын. Исеним – бул өз пикир хәм көзқарасларына ийе болған хәм оны орындаўды әдетке айландырған, ықлас қылатуғын инсанлар пазыйлети. Ийман болса – ол да исеним. Диний көзқарастан барлық пикирлерге исеним, тил менен ықырап етилип, жүректен орынланыўына ийман делинеди.

Инсанның руўхый кәмиликке жеткерийўи шәртли факторы – бул диний хәм дуньялық исенимлериниң жыйнағы есапланады. Егер биз жоқары диний хәм дуньялық исенимлерге ийе болған жәмийет курсак, сонда ол жәмийет хәр тәреплеме жетик жәмийет болады.

Дуньялық илим бойынша дин жәмийетлик – тарихый қубылыс, ол адамзаттың раўажланыўының бел-

гили бир басқышында пайда болған жәмийетлик сана-ның формаларынан бири болып есапланады. Дин исеним сезими болады, ол исеним болатуғын болса адам ушын оғада зэрүр, оның өмириниң мәнисин билдиретуғын руўхый зэрүрлик болып есапланады. Дүньяда исеними жоқ халық жоқ. Дин адамзаттың руўхый мәдениятының, дүньяға көзқарасының, турмыс салтының күшли саласы болып келген. Өзиниң раўажланыўының барлық басқышларында ҳам көринислеринде дин тийкарынан толықтырыўшылық, жубатыўшылық, бирлестириўшилиқ, тәртипке салыў, қадағалаўшылық, қарым- қатнасық ұазыйпаларын атқарады. Инсанға өмирдиң мазмуны, жасаўдың мақсети уқсаған философиялық теориялық мәселелер бойынша түсиник берген. Дин адамның жасаўы ушын зэрүр болған баҳалы қәдириятларға топланған ҳам оларды инсанның санасына жеткерийдиң усылларын дөреткен. Улыўма адамзаттың руўхый қәдириятлары бүгинги күнде шешиўши күшке ийе екенлиги, усы тийкарда динге улыўма адамзат руўхый мәдениятының ажыралмас бөлеги сыпатында баҳа берилди. Сол себепли, жәмийет ағзаларының барлық қатламларында, динге оның машқалаларына, жәмийетилик турмыста тутқан орны ҳам ролине итибар, инсанның негизге қойылды. Ҳәзирги дәўирде хәр бир инсан өз исенимин әлемге асырыўға, диний мәресимлерди орынлаўға ҳуқықы бар. Бүгинги күнде дин жаман иллетлерден, жалған ҳам еки жүзлиликтен пәклениўге, жоқары адамгершиликти әдеп-икрамлылық

пазылетлерди қайта тиклеўге жәрдем берип атыр. Мысалы: европа мәмлекетлери алымлары шаңарақлардың бузылыўы, әдеп-икрамлылық пазылетлериниң жоғалып баратырғанлығына, жаман иллетлердиң хәдден зыят көбейип кетиўи, бул барыста миллеттиң жоқ болып кетиў қәўипи бар деп, биз ислам тәлийматынан пайдаланып ғана бул мәселени шеше аламыз деп атыр.

Буның тийкаргы себеби, муқаддес динимиздиң ҳақықатшылығы ҳам пәклиги, инсанди сүйиўшилиги ҳам кеңпейиллиги, адамзатты мұдамы ийгиликли ислерге шақырыўы, турмыс сынақларында өзін ақлаған қәдирият ҳам дәстүрлерди ата-бабалардан әўладларға жеткерийдеги теңи жоқ орны ҳам әҳмийети менен байланыслы. Ғәрезсизликтиң дәслепки қадамлеринен ақ динниң, жәмийеттиң руўхый дүньясындағы тутқан орны ақылға муўапық түрде белгилеп алды. Әсиресе, әдеп-икрамлылықтың бәринен бурын хұждәнлықтың ийман сезими болып табылатуғынлығы дурыс түсиник. Ислам ата-бабаларымыздың дини, мусылманлардың сана-сезими турмыстың түп мәниси, олардың өмириниң өзегі болып есапланады [3:90].

Усы көзқарастан алып қарап, муқаддес ислам динимизди пәк сақлаў, оны хәр түрли ғәрезли топылыс ҳам хұжимлерден, дөхмет ҳам жалалардан қорғаў, оның шын мазмунын өнип-өсип қиятырған жас әўладларымызға туўры түсиндириў жәмийетимиз ушын әҳмийетли ұазыйпалардың бири есапланады.

#### Әдебиятлар

1. Каримов И.А. Жоқары мәнаўият-жеңилмес күш. –Ташкент: 2008.
2. Базарбаев Ж. Руўхият тийкарлары. –Нөкис: «Илим», 2016.
3. Базарбаев Ж. Руўхыйлық тийкарлары. –Нөкис: 2009.

Ислам динида инсонпарварлик, меҳр-оқибат, ўз аро ҳамдардликка ишонч ҳалоллик, охиратни ўйлаб яшаш каби халқимизга хос фазилатлар чуқур илдиз отган. Дин инсонни улуглайди, уни ажойиб шахс сифатида кўрсатади. Динга ишонмовчи кишига оддий нарсга бўлиб туюладиган қаноат раҳм-шафқат, олийжаноблик каби туйғуларни этиқодли киши Парвордигорнинг туҳфаси, деб қабул қилади. Ислоҳ илм олишга, таълимга тарғиб этади. Шу сабабли унинг мазмунини ёш авлодга тўғри тушунтириш ижтимоий ҳаёт учун ниҳоятда аҳамиятлидир.

#### РЕЗЮМЕ

Гуманность, доброта и милосердие, взаимное сочувствие, честность и вера в загробный мир эти особенности религии ислам глубоко укоренились в народе. Религия делает человека лучше, счастливее, ведь во всём, что для него неверующего просто событие или факт, верующий видит довольство, милость и благословение Всевышнего. Ислам побуждает к приобретению знаний и обучению. Правильное разъяснение и толкование этой религии для подрастающего поколения играет важную роль в обществе.

#### РЕЗЮМЕ

Humanity, kindness and mercy, mutual sympathy, honesty and faith in the underworld, these features of the religion of Islam are deeply rooted in the people. Religion makes a person better, happier, because in everything that for unbelievers are simply an event or a fact, the believer sees the contentment, mercy and blessing of the Most High. Islam encourages the acquisition of knowledge and training. The correct explanation and interpretation of this religion for the younger generation plays an important role in society.

#### SUMMARY

### ФАРҒОНА ВОДИЙСИ ХАЛҚЛАРИ АНЪАНАВИЙ КАШТАДЎЗЛИГИНИНГ ЭТНОХУДУДИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ ВА ОМИЛЛАРИ

**М.Х.Шомирзаев** - педагогика фанлари номзоди, доцент

*Термиз давлат университети*

**Таянч сўзлар:** тараккиёт, тарихий мерос, турмуш тарзи, анъаналар, маданий жараён, этнослараро алоқалар, этномаданий хусусиятлар.

**Ключевые слова:** развитие, историческое наследие, образ жизни, традиции, культурный процесс, межэтнические отношения, этнокультурные особенности.

**Key words:** development, historical heritage, lifestyle, traditions, cultural process, interethnic relations, ethnocultural features.

Ўзбек халқи мустақилликнинг дастлабки кунлариданоқ асрлар мобайнида аждодларимиз томонидан яратилган моддий ва маънавий меросимизни қайта тиклаш, сақлаш ва эъзозлашга алоҳида эътибор қарата бошлади. Зеро, аждодлар мероси ўзликни англаш, миллий давлатчиликни шакллантиришда катта аҳамият касб этади. Халқимиз томонидан яратилган маданий жараёнларимиз ўртасида халқ амалий санъатининг бир бўлаги – каштадўзлик алоҳида ўрин тутди. Халқ амалий санъатининг бир бўлими ҳисобланган каштадўзлик намуналари эса миллий тарихимизни ўрганишда муҳим манба бўла олади. Ўзбекистон Республикаси Биринчи Президенти И.А.Каримов таъкидлаганидек, «Биз халқни номи билан эмас, балки маданияти, маънавияти орқали биламиз, тарихнинг таг-томиригача назар ташлашимиз» [1:15].

Каштадўзлик ҳунарини илмий жиҳатдан ўрганиш, кашта тайёрлаш усуллари, ундаги шакл ва рамزلарни таҳлил этиш муайян тарихий-этнографик ҳудудаҳолисининг этномаданий хусусиятларини кўрсатиб бериш имконини беради. Тарихий манбалар Ўрта Осиёнинг ўзига хос тарихий-маданий ўлкаси ҳисобланган Фарғона водийсида ҳам каштадўзлик машғулот қадимдан шаклланганини кўрсатади. Фарғонатоғлар орасида жойлашган водий. Унинг худуди шимоли-ғарбдан Қурама ва Чотқол тизмалари, шимоли-шарқдан эса Фарғона, жанубдан Олой ва Туркистон тоғ тизмалари билан ўралган. Водийнинг умумий ер майдони 22,2 км<sup>2</sup> ни ташкил этади. Бодомсимон шаклдаги водийнинг узунлиги 300 км, энг қенг жойи 170 км га тенг. Фарғона водийси худудида Ўзбекистоннинг учта (Андижон, Наманган ва Фарғона), Тожикистоннинг битта (Сугд),